

Forskerinterview

Se tidligere forskerinterviews her: www.djoef.dk/forskerinterview

Af Lars Lønstrup, freelancejournalist / Foto Michael Daugaard

SUND OG EKSKLUDERENDE

Sundhed er blevet en form for religion herhjemme. Derfor accepterer vi en masse besvær og forringet livskvalitet i jagten på et sundt liv. Og dem, der ikke kan leve op til kravene, risikerer at blive udstødt af fællesskabet, siger sociolog Nanna Mik-Meyer.

At være sund, normal og have kontrol over sig selv og sit liv er absolutte, grænsende til religiøse værdier, i dagens Danmark. Det fremhæver sociolog Nanna Mik-Meyer, og det er et problem, mener hun.

Ikke på grund af selve værdierne, men på grund af deres styrke og nærmest uniforme krav til os alle sammen om at holde vægten, spise økologisk, være produktive og undgå fedt og røg og alkohol. Nogle kan leve op til kravene, men andre kan ikke, og de risikerer ifølge Nanna Mik-Meyer at blive enten invaderet eller udstødt af fællesskabet.

Nanna Mik-Meyer er sociolog, antropolog og ph.d. I flere af sine forskningsprojekter påviser hun, hvordan individets privatsfære er under pres i det moderne danske samfund. Og hendes arbejde har udløst priser og arbejdslegater fra bl.a. Det frie Forskningsråd. Til daglig arbejder Nanna Mik-Meyer som lektor på Institut for Organisation på Copenhagen Business School.

Du siger, at sundhed er blevet en form for religion i dagens Danmark. Hvad mener du med det?

"Vi lever i et samfund, som er ekstremt optaget af, hvordan man holder sig sund, undgår sygdom og udsætter døden, så længe det overhovedet kan lade sig gøre. Et godt eksem-

pel på tendensen er, at en bog som "Kernesund familie" i dag kan gå hen og blive en bestseller. For 20 år siden ville den kun have været interessant for radikale økologer. Men i dag er det ikke ualmindeligt at køre langt for at købe hørfø i ganske bestemte butikker, eller at bekymre sig for om ens børn nu også

☞ Går du 50 år tilbage i tiden, havde de homoseksuelle en funktion i det danske samfund, som kan sammenlignes med den, de overvægtige har i dag

Nanna Mik-Meyer, sociolog

får brød uden gluten og drikker sojamælk frem for komælk, når de besøger deres kammerater efter skoletid. Sundhed er blevet en absolut værdi på linje med lykke. Derfor bliver det normalt at udsætte sig selv og sine nærmeste for en masse besvær og forringet livskvalitet i jagten på det sunde liv. Og dem, der ikke kan eller vil leve op til kravene, risikerer at blive udstødt."

Hvem er i særlig risiko for at blive udstødt af det sundhedssamfund, du ser omkring dig?
"Det er fx blevet langt sværere at være ryger. I debatten ser vi nu krav om, at rygere heller

ikke må ryge i deres eget private hjem, og i et jobopslag fra Jysk for nylig stod der direkte, at virksomheden foretrak ikke-rygere som ansøgere til en konkret stilling. I min egen forskning har jeg fokuseret på de overvægtige. Det er sket, fordi jeg begyndte at undre mig over, at samfundsdebatten er så domineret af diskussioner om overvægt og overvægtige. Samtidig med at jeg kunne se, at forskellige tv-programmer om, hvordan overvægtige kan tabe sig, trækker lige så mange seere som de mest populære underholdningsprogrammer.

Men er overvægt, og det mange forskere kalder fedmeepidemien, ikke et reelt problem herhjemme?

"Jo. Det rammer flere danskere, end vi har set tidligere. Og det er alvorligt for de svært overvægtige, som har sundhedsproblemer og risikerer at dø tidligt. Og det er alvorligt for overvægtige børn, som har ringe sandsynlighed for at blive normalvægtige som voksne. Men set under ét kan de overvægtsproblemer, vi ser herhjemme, ikke forklare det store og meget negative fokus, som fænomenet har i disse år. Eksempelvis fremhæves det sjældent, at overvægtige, som er fysisk aktive, ifølge sundhedsforskningen ikke har større risiko for at få livsstilssygdomme, end slanke danskere, som er fysisk inaktive. Derfor antager →

jeg, at der er andet og mere på spil end rent fysiologiske forklaringer.”

Hvad er din sociologiske forklaring på, at vi i dag er så optagede af overvægt og overvægtige?

”Jeg tror, de overvægtige på én gang provokerer og bekræfter det flertal i befolkningen, som ikke er overvægtige. Provokationen består i, at overvægtige med deres kroppe – og dermed synligt for enhver – sender et signal om, at de ikke har den kontrol over sig selv, som flertallet anstrenger sig for at have.

Overvægtige har i interviews fortalt mig, at de i det offentlige rum bliver mødt med misbilligende blikke fra mennesker, de ikke kender, og at det ligefrem kan udvikle sig til direkte bebrejdelser. Nogle af mine interviewpersoner

Overvægtige har i interviews fortalt mig, at de i det offentlige rum bliver mødt med misbilligende blikke fra mennesker, de ikke kender, og at det ligefrem kan udvikle sig til direkte bebrejdelser

Nanna Mik-Meyer, sociolog

havde oplevet at gå på Strøget med en soft-ice og blive mødt med bemærkninger som: ”Hvorfor spiser du den? Hold dog op!”

Hvad mener du med, at overvægtige også har en bekræftende funktion i forhold til det befolkningsflertal, som godt kan holde vægten? ”Bekræftelsen består i, at normalvægtige – konfronteret med de overvægtige – kan sige: det er heldigvis ikke mig, der har de der problemer, jeg er normal. Og det er måske især bekræftelsesfunktionen, der forklarer de mange seere til tv-programmer om vægttab. Det stemmer med en gængs sociologisk teori om, at grupper – og det vil også sige samfund – opstår ved at udstøde andre. Det sker for at bekræfte gruppens medlemmer i, at deres værdier er de eneste rigtige – og i yderste instans de eneste normale. Går du 50 år tilbage

i tiden, havde de homoseksuelle en funktion i det danske samfund, som kan sammenlignes med den, de overvægtige har i dag.”

Hvad med de overvægtige selv, hvordan oplever de livet i det samfund, du beskriver?

”Nu skal man selvfølgelig passe på med at generalisere, men mange af de overvægtige, jeg har talt med, har det svært. De lider under en følelse af at blive defineret og puttet i en kasse med overskriften overvægtig – uden at blive set som andet end det. Hvis du er overvægtig, er du naturligvis samtidig så meget andet – fx en god forælder, en faglig kapacitet eller engageret i teknik eller litteratur. Det tæller bare ikke, for i omverdenens øjne er du først og fremmest overvægtig. Og din overvægt er en fejl, som du må gøre noget ved.

Jeg har mødt meget overvægtige mennesker, som helt undgår at bevæge sig i det offentlige rum af frygt for at blive udsat for den slags overskridelser af deres private sfære, som jeg beskrev før.”

Findes de mekanismer, som gør sig gældende mellem normalvægtige og overvægtige, også i forholdet mellem andre minoritetsgrupper og befolkningsflertallet herhjemme?

”Ja. Selv har jeg forsket i arbejdsløse danskers vilkår, og her genfinder man tendensen til, at et befolkningsflertal finder det helt ok, at man på samfundsniveau overskrider den enkelte arbejdsløse danskers private sfære i bestræbelserne på at få ham eller hende tilbage på arbejdsmarkedet. Som arbejdsløs skal man helst have det lidt dårligt med at gå ledig, for så motiveres man bedst til at finde et job, ly-

der rationale. Det viser sig fx i lovkrav om meningsløs aktivering eller formålsløs jobsøgning, som snarere fratager den arbejdsløse borgers sidste rest af selvtillid end hjælper vedkommende til at finde et job. Eller det viser sig i samtalen med en sagsbehandler, der føler sig berettiget til at grave sig ned i den arbejdsløses personlige og måske tragiske livshistorie, selv om den arbejdsløse fastholder, at det er muligheden for at finde et nyt job, hun vil diskutere – og ikke sin personlige livshistorie.”

Det lyder jo næsten som en djævelsk strategi, som befolkningsflertal og stat har rottet sig sammen om og bruger over for alle de borgere, som ikke er sunde og tjener deres penge selv.

”Det er ikke en bevidst strategi, og statens forsøg på at hjælpe fx overvægtige eller arbejdsløse til at komme videre med deres liv sker formentlig altid med de bedste intentioner. Problemet er statens og befolkningsflertallets manglende refleksion over, om hjælpen virker, og hvordan den mon føles at modtage for de borgere, der har behov for hjælp.

Vi fremhæver ofte vores egen samfundsforn, fordi den sikrer individets frihed og autonomi. Men vi har sværere ved at få øje på, at friheden altid er indrammet af en forventning om, at borgeren agerer ansvarsfuldt, sådan at han eller hun ikke kommer til at være en økonomisk belastning for samfundet. For nogle danskere er det ansvar svært eller måske ligefrem umuligt at bære. Det berettiger ikke os andre til at presse på og måske ligefrem overskride grænsen til deres inderste, private rum, i bestræbelserne på at gøre dem til sunde og produktive, skattebetalende borgere.” ■

